

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

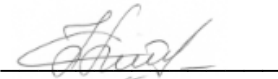
«ЗАТВЕРДЖУЮ»
В. о. зав. кафедри
 О. В. Бялик
26 серпня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 15 ПЕДАГОГІКА**

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014.15 Середня освіта (Природничі науки)
Освітньо-професійна програма	Середня освіта (Природничі науки) першого рівня вищої освіти (бакалавр)

Умань – 2025

Робоча програма з навчальної дисципліни «Педагогіка» для здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 014.15 Середня освіта (Природничі науки).

Розробник: Стеценко Н.М. – к.п.н., доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Надія СТЕЦЕНКО

Робочу програму погоджено
Гарант освітньої програми Середня освіта (Природничі науки) для здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

 Марина ДЕКАРЧУК

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Протокол №1 від 26 серпня 2025 року

В. о. зав. кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

 Оксана БЯЛІК

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії факультету фізики, математики та інформатики
Протокол № 1 від 27 серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії факультету фізики, математики та інформатики Марина ДЕКАРЧУК

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	очна (денна/вечірня)	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	6/180	6/180
Курс	2	2
Семестр	3,4	3,4
Кількість змістових модулів із розподілом:	4	4
Обсяг кредитів	6	6
Обсяг годин, у тому числі:	180	180
Аудиторні:		
Лекційні	40	10
Семінарські	28	6
Лабораторні	22	4
Самостійна робота	80	150
Індивідуальні завдання	10	10
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета: забезпечення теоретичної і практичної підготовки здобувачів освіти до виконання функціональних обов'язків вчителя, вихователя, викладача в закладах освіти України; сприяння творчому розвитку особистості майбутнього фахівця, набуття компетентностей, необхідних для педагогічної діяльності.

Завдання:

- засвоєння здобувачами освіти основних положень і теорій сучасної педагогіки;
- розвиток системного педагогічного мислення, професійної самосвідомості, потреби у самовдосконаленні;
- формування досвіду самооцінки і самоаналізу педагогічних явищ і ситуацій, умінь моделювати педагогічний процес;
- усвідомлене оволодіння професійними вміннями та навичками, необхідними для ефективної роботи у закладах освіти;
- формування освіченої, творчої особистості майбутнього вчителя.

Компетентності та результати навчання за освітньо-професійною програмою

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачають застосування теорій та методів природничих наук, фізики, хімії, біології і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні:

ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі знання і розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, та у розвитку техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, щодо пошуку, відбору та аналізу інформації з різних джерел, необхідної для професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність вчитися упродовж життя і оволодівати сучасними знаннями, та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування інших професійних груп різного рівня.

ЗК 8. Здатність діяти з соціальною відповідальністю і свідомістю; здатність аналізувати і прищеплювати учням значущі світоглядні проблеми, які інтегрувалися в концепцію сталого розвитку людства.

Фахові:

ФК 2. Володіння системою знань із дисциплін фундаментальної і професійної підготовки та здатність до їх застосування на практиці.

ФК 3. Володіння методикою навчання: хімії, біології, фізики, природничих наук, методикою виховної роботи, використанням інформаційних технологій навчання.

ФК 6. Володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів.

ФК 7. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів.

ФК 8. Здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації учнів до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до

навчання).

ФК 10. Здатність здійснювати виховання на уроках фізики, хімії, біології, природничих наук і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ФК 11. Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду; здатність адаптуватися до нових умов практичної діяльності.

ФК 12. Здатність працювати із науковою, навчальною, методичною літературною.

ФК 14. Здатність нести відповідальність за результати та якість своєї професійної діяльності перед учнями, їхніми батьками, колективом колег та державою.

Результати навчання:

РН 2. Знає основні принципи особистісно-орієнтованої результативної парадигми освіти на основі компетентнісного підходу.

РН 3. Знає психолого-педагогічні закономірності розвитку особистості, індивідуальні особливості навчання різновікових груп учнів, демонструє готовність застосовувати диференційовані підходи до їх навчання, організовувати освітній процес з урахуванням їх особливих освітніх потреб.

РН 7. Знає і розуміє психолого-педагогічні теорії, механізми комунікації, зміст актуальних проблем розвитку педагогіки та методики навчання природничих наук, фізики, хімії, біології; особливості застосування сучасних інноваційних технологій у професійній діяльності.

РН 8. Знає та розуміє зміст і особливості різних видів позакласної та позашкільної роботи з природничих наук, фізики, хімії, біології, володіє сучасними методами й технологіями їх організації та проведення з урахуванням їх особливих освітніх потреб учнів.

РН 14. Добирає і застосовує методи і форми організації освітнього процесу та сучасні освітні технології навчання для формування в учнів ключових компетентностей, упроваджує їх у практичну діяльність, вміє здійснювати самоаналіз ефективності уроків з природничих наук, фізики, хімії, біології.

РН 16. Уміє знаходити і використовувати необхідну інформацію з різних джерел, критично її тлумачити, описувати в усній і письмовій формі та аналізувати результати досліджень у тому числі й з використанням інформаційних технологій.

РН 18. Здатний розробити різні типи інтегрованих уроків з використанням конкретних інформаційних технологій їх супроводу.

РН 20. Самостійно освоює інформаційні джерела, що висвітлюють

сучасні наукові досягнення у сфері освіти, природничих наук, фізики, хімії, біології.

РН 22. Здатний проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище, ефективно працювати автономно та в команді, організовувати співпрацю учнів та комунікацію з їхніми батьками.

РН 23. Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в професійній діяльності сучасними етичними нормами, принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

РН 25. Здатний відповідально управляти діями учнів, які спонукають їх до самостійного прийняття рішень, подолання труднощів, проявів поваги до інтелектуальної праці та її результатів.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Педагогіка в системі наук про людину.

Поняття про народну педагогіку, етнопедагогіку та педагогіку як академічну науку. Етапи розвитку педагогіки. Предмет та основні завдання педагогіки.

Основні категорії педагогіки: виховання, навчання, освіта та розвиток, їх взаємозв'язок.

Система педагогічних наук, зв'язок педагогіки з іншими науками. Інклюзивна педагогіка в системі педагогічних наук.

Педагогіка як наука і мистецтво виховання.

Педагогічні дослідження, їх роль у розвитку педагогічної науки. Етапи здійснення педагогічного дослідження. Методи науково-педагогічних досліджень: спостереження, педагогічний експеримент, бесіди, вивчення перспективного досвіду; вивчення документації та учнівських праць, методи моделювання педагогічних явищ, методи кількісного та якісного аналізу результатів дослідження.

Академічна доброчесність – пріоритетний принцип розвитку науки та освіти в Україні.

Тема 2. Розвиток, соціалізація і виховання особистості.

Поняття про особистість, індивідуальність, індивід. Змістова характеристика понять: розвиток, соціалізація, виховання і формування. Сфери розвитку особистості. Психічний, фізичний, соціальний і духовний розвиток.

Основні об'єктивні і суб'єктивні фактори формування особистості, їх особливості і взаємозв'язок. Виховання – визначальний чинник формування особистості.

Роль діяльності і спілкування у розвитку особистості.

Взаємообумовленість процесів виховання і розвитку, активна позиція особистості та її роль у процесі розвитку і виховання. Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП.

Дитина як об'єкт і суб'єкт виховання. Вікові періоди розвитку особистості.

Теорії розвитку особистості.

Тема 3. Особливості педагогічної професії та формування особистості вчителя.

Суспільна зумовленість виникнення і становлення педагогічної професії. Особливості педагогічної діяльності. Вимоги до особистості педагога у відповідності до сучасного професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти.

Система педагогічної діяльності: викладання, виховання, класне керівництво, професійне самовдосконалення, організаторська, методична, позаурочна, науково-дослідна. Сутність педагогічної майстерності. Поняття про педагогічну компетентність, педагогічну культуру, доброчесність.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Тема 4. Проблема мети виховання у педагогіці. Мета виховання в сучасній школі.

Цілеспрямованість – найважливіша характеристика виховання. Поняття мети виховання. Об'єктивний характер мети виховання. Форми практичної реалізації мети виховання. Різні підходи до визначення мети виховання.

Цілі суспільні та цілі суб'єктивні. Ієрархія цілей. Генезис мети виховання в Україні. Відповідність мети виховання потребам і умовам сучасного етапу соціального розвитку Української держави. Державні документи про мету виховання. Всебічний розвиток особистості як соціальна мета освіти і виховання. Сучасна програма виховання в закладі ЗСО «Нова українська школа: у поступі до цінностей – 2018» про мету сучасного виховання. Мета і завдання сучасного виховання.

Тема 5. Суть процесу виховання.

Концепції виховання. Теорії виховання. Різні підходи до трактування суті виховання. Поняття виховного впливу та взаємовпливу. Процес виховання як взаємодія суб'єктів. Педагогічна взаємодія у вихованні, суб'єкти виховання.

Особливості процесу виховання: цілеспрямований, двосторонній, довготривалий та безперервний, варіативний, багатфакторний.

Діалектика і рушійні сили процесу виховання. Демократичний і гуманістичний характер виховання. Самовиховання: сутність, методи і прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Структура процесу виховання: мета, зміст, форми і методи, результат. Критерії вихованості. Діагностування вихованості учнів.

Тема 6. Закономірності та принципи виховання.

Закономірності процесу виховання. Об'єктивний характер закономірностей виховання. Поняття про принципи виховання. Загальні принципи виховання: цілеспрямованість, опора на позитивне у вихованні, зв'язок з життям; єдність свідомості і поведінки; виховання у праці і колективі тощо.

Принципи сучасного виховання національної спрямованості, культуро відповідності, природовідповідності, гуманізації, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, цілісності, особистісної орієнтації, життєвої смислотворчості, полікультурності, технологізації, соціальної відповідальності, превентивності.

Тема 7. Зміст виховання в сучасному закладі ЗСО.

Поняття змісту виховання. Традиційні підходи до визначення змісту виховання: за напрямками виховання (розумове, фізичне, моральне, естетичне тощо) та видами культури (моральна, естетична, економічна, трудова та ін.). Сучасне розуміння змісту виховання як системи загальнокультурних та національних цінностей. Зміст виховання як єдність ціннісного ставлення особистості до держави, людини, природи, праці тощо.

Використання ІІІ в процесі виховної діяльності.

Тема 8. Засоби, методи і форми організації виховання.

Поняття про засоби, форми, методи і прийоми виховання. Характеристика засобів виховання.

Форми організації виховання учнів: позаурочна, позакласна та позашкільна виховна робота. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи. Колективні творчі справи.

Групи методів виховання: формування свідомості особистості; організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; стимулювання поведінки і діяльності; контролю, самоконтролю та самооцінки у вихованні.

Народно-педагогічні методи виховання. Педагогічна майстерність використання різноманітних методів виховання учнів, їх оптимального поєднання. Технології сучасного виховного процесу.

Тема 9. Фізичний розвиток школяра та зміцнення його здоров'я.

Поняття фізичного розвитку і виховання. Оздоровчі, освітні і виховні завдання фізичного розвитку. Виховання в учнів ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я. Зміст фізичного виховання. Народно-педагогічні та сучасні засоби фізичного загартування підростаючого покоління. Форми і методи виховання в учнів ціннісного ставлення до власного фізичного здоров'я. Виховання здорового способу життя дітей в сім'ї і школі. Позакласна і позашкільна фізкультурно-оздоровча діяльність дітей.

Тема 10. Інтелектуальний розвиток особистості школяра.

Формування основ наукового світогляду.

Поняття інтелектуального розвитку та розумового виховання. Завдання розумового виховання. Зміст розумового виховання. Виховання культури розумової праці. Форми і методи розумового виховання.

Поняття про світогляд та його функції. Структура світогляду: знання, погляди, переконання та ідеали. Види світогляду: буденний, релігійний, науковий. Шляхи формування світоглядної позиції школярів.

Тема 11. Соціальний розвиток особистості школяра. Виховання особистості в колективі.

Поняття про соціалізацію та соціальний розвиток особистості. Основні фактори впливу на соціалізацію особистості. Соціальна активність та її формування в умовах сім'ї і школи. Організація соціально-комунікативної діяльності учнів. Соціальний розвиток учнів в процесі виховної роботи та методи його діагностики. Особливості гендерного виховання.

Проблеми взаємодії особистості і колективу. Загальні поняття про дитячий колектив, його ознаки та структура. Основні типи колективів. Динаміка та стадії розвитку колективу. Система перспективних ліній, традицій колективу. Принципи паралельної дії і єдності педагогічних вимог. Шляхи згуртування дитячого колективу. Гармонія розвитку колективу та особистості. Учніське самоврядування, його види. Органи учнівського самоврядування. Демократичне управління і лідерство в учнівському самоврядуванні. Формальні та неформальні групи учнів. Попередження негативних проявів поведінки окремими членами колективу (булінг, цькування, залякування).

Тема 12. Духовний розвиток особистості. Моральне та естетичне виховання школярів.

Поняття про духовність і духовний розвиток, духовні цінності. Система духовних цінностей: загальнолюдські, культурно-національні, громадянські, родинні, особистісні. Шляхи виховання духовних цінностей.

Виховання в учнів ціннісного ставлення до людини. Поняття про мораль та моральне виховання. Шляхи і засоби виховання в учнів загальнолюдських цінностей.

Виховання в учнів ціннісного ставлення до культури. Естетичне виховання як складова духовної культури. Шляхи і засоби естетичного виховання у навчальній, позакласній і позашкільній роботі. Форми і методи естетичного виховання. Естетичне виховання на народних традиціях, національному мистецтві, фольклорі тощо.

Тема 13. Виховання громадянської та національної ідентичності здобувачів освіти.

Громадянськість як інтегрована якість особистості. Завдання громадянського виховання. Виховання ціннісного ставлення до держави як мета громадянського виховання. Національна самосвідомість. Зміст

громадянського виховання. Шляхи формування громадянської культури у навчальній та виховній діяльності. Засоби, форми і методи виховання громадянської культури школяра.

Національно-патріотичне виховання учнів в школі. Мета, завдання та засоби національно-патріотичного виховання школярів. Зміст, форми і методи виховання зростаючих патріотів України.

Тема 14. Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці. Система професійного самовизначення учнів.

Працелюбність як національно-культурна цінність. Трудова діяльність як важливий фактор цілісного фізичного, інтелектуального, соціального та духовного розвитку особистості. Виховний потенціал трудової діяльності. Сутність і завдання трудового виховання. Зміст трудового виховання. Форми і методи виховання в учнів ціннісного ставлення до праці.

Поняття профорієнтації. Компоненти профорієнтації учнів: профінформація, профдіагностика, профконсультація, профвідбір і профадаптація.

Тема 15. Класний керівник як організатор виховної роботи з учнями.

Зміст педагогічної діяльності класного керівника. Функції класного керівника: виховна, розвиваюча, організаторська, стимулююча, діагностична, соціальна, координаційна, методична. Права і обов'язки класного керівника.

Напрями діяльності класного керівника: вивчення учнів, згуртування класного колективу, координація педагогічних вимог вчителів-предметників, налагодження співпраці з батьками і громадськістю.

Планування виховної роботи в класі. Вимоги до планування та його види. Організація життєдіяльності учнів класу, виховних справ, спрямованих, зокрема, на попередження та профілактику виникнення боулінгу серед учнів класу та школи.

Діагностика фізичного, інтелектуального, соціального і духовного розвитку учнів класу.

Виявлення сімей, які мають проблему насильства, та здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

Тема 16. Родинне виховання особистості школяра. Педагогічне партнерство сім'ї, школи і громади.

Сутність родинного виховання. Виховання в сім'ї – першооснова розвитку дитини. Вплив атмосфери сімейного життя, сімейних цінностей, загальної культури батьків, системи взаємин на виховання дитини.

Сучасні проблеми родинного виховання. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Педагогічне партнерство школи з сім'єю. Форми і методи взаємодії школи з сім'єю. Батьківські комітети. Формування педагогічної культури батьків. Гендерне виховання. Організація діяльності щодо запобігання та протидії домашнього насильства.

Участь громадськості у вихованні дітей. Види громадських організацій.

Спільна діяльність школи, сім'ї та громади в організації дозвілля і відпочинку дітей, оволодінні суспільним досвідом, збереженні і розвитку національної культури,.

Тема 17. Позакласна і позашкільна виховна робота.

Поняття про позакласну і позашкільну роботу. Особливості і відмінності позакласної і позашкільної роботи. Принципи організації позакласної роботи. Форми організації позакласної роботи.

Позашкільні освітні заклади, їх види. Зміст роботи позашкільних установ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ТЕОРІЯ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Тема 18. Предмет і основні категорії дидактики. Процес навчання, його структура.

Виникнення і розвиток дидактики як теоретичного компоненту педагогіки, що вивчає проблему навчання та освіти. Загальна теорія навчання і методики окремих предметів з основ наук, їх взаємозв'язок. Парадигми освіти і навчання (гуманістична, особистісно-орієнтована, компетентнісна, рефлексивна). Основні категорії дидактики: навчання, викладання, учіння, принципи, зміст, форми і методи навчання, контроль.

Двосторонній характер процесу навчання: єдність викладання та учіння.

Провідні функції навчання (освітня, розвиваюча, виховуюча) та їх взаємозв'язок. Основні етапи оволодіння знаннями та вміннями. Суперечності та рушійні сили процесу навчання.

Роль стимулів та мотивів у навчанні школярів. Характеристика стимулів і мотивів навчання. Структурні елементи навчання (мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації навчання, його результати).

Особливості інклюзивного навчання.

Тема 19. Різні види навчання.

Види навчання: пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, індивідуальне, інтегроване, диференційоване, ігрове, дистанційне.

Особливості пояснювально-ілюстративного (інформаційного) виду навчання.

Проблемний вид навчання. Поняття про проблему, проблемну ситуацію в навчанні. Рівні проблемності у навчанні. Організація проблемно-пошукової діяльності, включення елементів дослідництва в навчальний процес. Оптимальне поєднання пояснювально-ілюстративного та проблемного навчання.

Основи програмованого навчання. Машинне і безмашинне програмування. Способи програмування: лінійне, розгалужене, змішане. Навчання алгоритму і алгоритм навчання. Перспективи розвитку і застосування програмованого навчання. Комп'ютеризація навчання.

Сутність індивідуального, інтегрованого, диференційованого, ігрового та модульно-розвивального та дистанційного навчання, способи їх реалізації в сучасній школі.

Тема 20. Закономірності і принципи навчання.

Поняття про закономірності навчання, основні закономірності процесу навчання та їх характеристика.

Визначення принципів навчання як вихідних положень, що визначають характер пізнавальної діяльності учнів і технології діяльності учителя.

Традиційні принципи навчання: зв'язку з життям, послідовності і систематичності, виховуючий характер навчання, науковість, систематичність, наочність, міцність знань, умінь і навичок, доступність, активність у навчанні, індивідуалізація навчання тощо.

Тема 21. Зміст освіти в сучасному закладі загальної середньої освіти.

Наукові основи змісту освіти в цивілізованому суспільстві. Теорії змісту освіти. Зміст освіти в сучасному закладі загальної середньої освіти, його основні компоненти: знання, уміння, навички, компетентності. Оновлення змісту освіти відповідно до Концепції Нової української школи, заснованого на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві. Ключові компетентності Нової української школи.

Характеристика документів, які відображають зміст освіти в закладі ЗСО: державний стандарт, типова освітня програма, освітня програма закладу середньої освіти, базовий навчальний план, типовий навчальний план, робочий навчальний план закладу ЗСО, навчальні програми та календарно-тематичний навчальний план, підручники. Нові навчальні книги для ЗСО.

Використання ІІІ в освіті.

Тема 22. Методи, засоби і технології навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів.

Поняття про метод навчання. Прийом як складова частина методу і як самостійна дидактична категорія. Різні підходи до класифікації методів навчання за: джерелом інформації (словесні, наочні, практичні); характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, пошукові). Методи за логікою пізнання (індуктивні, дедуктивні, традуктивні). Загальні вимоги до вибору методів навчання.

Роль та значення засобів навчання в організації і здійсненні навчально-пізнавальної діяльності учнів. Класифікація засобів навчання. Засоби навчання: класифікація та характеристика. Технічні засоби навчання (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, мультимедійні, інформаційно-комунікаційні).

Поняття і види педагогічних технологій (розвивальні, проєктні,

проблемні, ігрові, інтерактивні).

Тема 23. Організаційні форми навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Форми організації навчального процесу. Історичний розвиток організаційних форм навчання. Виникнення і розвиток класно-урочної системи навчання в Україні. Основні існуючі урочні форми організації навчання (урок, лекція, практикуми, семінари та ін.), їх характеристика.

Позаурочні форми навчання: факультативні заняття, просемінари, секції, навчальні екскурсії, предметні гуртки, додаткові групові, індивідуальні заняття, домашня навчальна робота учня.

Форми організації діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, кооперативна, колективна, парна, індивідуальна. Активні форми організації навчального процесу, їх різновиди: тренінг, диспут, ділова гра, круглий стіл, олімпіада, конкурс, виставка учнівської творчості.

Сучасні системи навчання: модульно-розвивальна, лекційно-семінарська, цикло-блокова.

Тема 24. Урок в сучасній школі.

Урок як основна форма навчання в школі. Вимоги до сучасного уроку.

Традиційна типологія уроків. Структура уроку в залежності від його дидактичної мети. Типи уроків у новій Українській школі. Підготовка вчителя до уроку та її основні етапи.

Удосконалення уроку – найголовніша і найактуальніша проблема сучасної стратегії освіти. Шляхи удосконалення уроку. Нетрадиційні уроки в школі.

Тема 25. Контроль навчальних досягнень учнів.

Поняття контролю та його значення у навчальному процесі. Функції контролю. Види, форми і методи контролю. Рівні навчальних досягнень учнів та їх характеристика. Критерії і норми оцінювання успішності учнів. Формувальне, поточне, тематичне та підсумкове оцінювання.

Атестація учнів. Зовнішнє незалежне оцінювання учнів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ОСНОВИ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 26. Система освіти в Україні.

Поняття про систему освіти. Мета та основні принципи освіти України. Система освіти України, її складники та рівні. Повна загальна середня освіта трьох рівнів: початкова освіта тривалістю чотири роки; базова середня освіта тривалістю п'ять років; профільна середня освіта тривалістю три роки. Інклюзивна та спеціалізована освіта. Суб'єкти освітнього процесу. Формальна, неформальна та інформальна освіта.

Тема 27. Загальні основи управління. Принципи управління освітою і закладами освіти.

Поняття про управління. Наукові основи управління. Принципи управління освітою. Основні функції управління. Органи управління освітою та управління закладом освіти: державні і громадські. Лідерство та керівництво. Типологія лідерства. Корпоративна (організаційна) культура. Педагогічна та піклувальна ради в закладі ЗСО, їх функції і напрями діяльності.

Тема 28. Керівництво закладом загальної середньої освіти.

Поняття про керівництво. Стилi керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Керівник закладу загальної середньої освіти, його повноваження та компетентності. Вибори керівника закладу ЗСО. Професійний стандарт керівника закладу ЗСО. Керівні кадри закладу ЗСО. Планування роботи закладу освіти та його види. Забезпечення управління якістю освітньої діяльності в школі. Організація педагогічного партнерства школи, сім'ї та громади. Педагогіка партнерства: педагогічно доцільна (суб'єкт-суб'єктна) взаємодія, концептуальні основи та принципи. Рівні та форми організації партнерської взаємодії.

Тема 29. Професійний розвиток педагогічних працівників.

Професійний розвиток і саморозвиток педагогічних працівників у відповідності до сучасного «Професійного стандарту вчителя». Система підвищення кваліфікації педагогічних працівників у відповідності до нового Порядку. Педагогічна інternатура. Методична робота з вчителями та її форми. Вивчення, узагальнення і поширення перспективного досвіду вчителів і педагогічних колективів. Атестація та сертифікація педагогічних працівників. Доброчесність педагогів.

Тема 30. Шкільна документація.

Види шкільної документації. Загальношкільна документація. Документація вчителя та класного керівника. Правила ведення шкільної документації. Збереження шкільної документації.

Структура залікового кредиту курсу

Назви тем	Кількість годин											
	Очна (денна/вечірня) форма						Заочна форма					
	Σ	у тому числі					Σ	у тому числі				
		л	с	лз	ін	ср		л	с	лз	ін	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Педагогіка в системі наук про	7	2		2		3	7	2				5

людину. Методи науково-педагогічних досліджень.												
Тема 2. Розвиток, соціалізація і виховання особистості.	7	2	2			3	5					5
Тема 3. Особливості педагогічної професії та формування особистості вчителя	5		2			3	5					5
Тема 4. Проблема мети виховання у педагогіці. Мета виховання в сучасному освітньому закладі.	7	2	2			3	7		2			5
Тема 5. Сутність процесу виховання.	5	2				3	7	2				5
Тема 6. Закономірності та принципи виховання.	5	2				3	5					5
Тема 7. Зміст виховання в сучасному освітньому закладі.	5		2			3	5					5
Тема 8. Засоби, форми організації та методи виховання.	7	2		2		3	6			2		4
Тема 9. Фізичний розвиток школяра та зміцнення його здоров'я	3					3	5					5
Тема 10. Інтелектуальний розвиток особистості школяра. Формування основ наукового світогляду	5	2				3	5					5
Тема 11. Соціальний розвиток особистості школяра. Виховання особистості в колективі	7	2		2		3	5					5

Тема 12. Духовний розвиток особистості. Моральне та естетичне виховання	5			2		3	5					5
Тема 13. Виховання громадянської культури школяра.	3					3	4					4
Тема 14. Виховання в учнів ціннісного ставлення до праці. Система профорієнтації учнів.	3					3	4					4
Тема 15. Класний керівник як організатор педагогічного процесу з учнями.	6			2		4	7		2			5
Тема 16. Родинне виховання особистості школяра. Співпраця сім'ї і школи.	5		2			3	5					5
Тема 17. Позакласна і позашкільна виховна робота.	5			2		3	5					5
Всього за 3-й семестр	90	16	10	12		52	90	4	2	2		82
Тема 18. Предмет і основні категорії дидактики. Процес навчання, його структура.	8	2	2			4	7	2				5
Тема 19. Різні типи навчання	6	2	2			2	5					5
Тема 20. Закономірності і принципи навчання.	6	2	2			2	5					5
Тема 21. Зміст освіти в сучасному освітньому закладі.	8	2		4		2	7			2		5
Тема 22. Методи і засоби навчання та активізації	8	2		4		2	8	2				6

<i>пізнавальної діяльності учнів.</i>												
Тема 23. <i>Організаційні форми навчально-пізнавальної діяльності учнів.</i>	6	2	2			2	7		2			5
Тема 24. <i>Урок в сучасному освітньому закладі.</i>	6	2	2			2	8	2				6
Тема 25. <i>Контроль навчальних досягнень учнів.</i>	6	2		2		2	7		2			5
Тема 26. <i>Система освіти в Україні.</i>	4	2				2	5					5
Тема 27. <i>Загальні основи управління. Принципи управління освітою.</i>	6	2	2			2	6					6
Тема 28. <i>Керівництво освітніми закладами.</i>	6	2	2			2	5					5
Тема 29. <i>Професійний розвиток педагогічних працівників</i>	6	2	2			2	5					5
Тема 30. <i>Шкільна документація</i>	4		2			2	5					5
Всього за 4-й семестр	90	24	18	10	10	28	90	6	4	2	10	68
Всього годин	180	40	28	22	10	80	180	10	6	4	10	150

Теми семінарських / практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Очна (денна/вечірня) форма	Заочна форма
1.	Взаємозв'язок біологічного і соціального розвитку особистості. Провідна роль виховання.	2	
2.	Проблема мети та завдань виховання у суспільстві.	2	2
3.	Особливості педагогічної професії та формування особистості вчителя.		
4.	Суть і зміст процесу виховання в Новій українській школі.	2	

5.	Формування колективу і його вплив на особистість. Взаємовідносини колективу і особистості.	2	
6.	Національні особливості родинного виховання. Співпраця сім'ї і школи.	2	
7.	Предмет і основні категорії дидактики. Суть процесу навчання.	2	
8.	Закономірності і принципи навчання.	2	
	Різні типи навчання.		
9.	Організаційні форми навчально-пізнавальної діяльності учнів.	2	
10.	Урок в сучасному закладі загальної середньої освіти.	2	2
11.	Загальні основи управління. Принципи управління освітою.	2	2
12.	Управління і керівництво закладами загальної середньої освіти.	2	
13.	Професійний розвиток педагогічних працівників	2	
14.	Шкільна документація.	2	

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Очна (денна/вечірня) форма	Заочна форма
1.	Методологія та методи науково-педагогічних досліджень.	2	
2.	Методи, засоби і прийоми виховання.	2	2
3.	Соціальний та духовний розвиток особистості.	2	
4.	Моральне та естетичне виховання.	2	
5.	Основи виховної діяльності класного керівника.	2	
6.	Позакласна та позашкільна виховна робота.	2	
7.	Зміст освіти в сучасному освітньому закладі.	2	2
8.	Методи і засоби навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів.	4	
9.	Інтерактивні технології навчання	2	
10.	Контроль навчальних досягнень учнів.	2	

Самостійна робота полягає в опрацюванні лекційного матеріалу, у засвоєнні тем, винесених на самостійне опрацювання, виконання тестових завдань з цих тем, підготовку до семінарських, лабораторних занять, заліку, екзамену, робота з інформаційними джерелами для написання доповіді,

реферату, тез, статей, виступу на конференції, тощо.

**Оцінюється під час семінарських і лабораторних занять та методом тестування в позааудиторний час.*

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає представлення короткого виховного епізоду у вигляді відеоролика або написання і опублікування тез у збірниках різного рівня.

Представлення відеофрагмента (3-5 хв):

- назва відеоролика, автор;
- звукове та текстове оформлення;
- оригінальність;
- мораль або висновок.

У зйомках відеороликів можуть бути задіяні актори, або ж можуть бути використані можливості мультиплікації.

Наприклад, можна написати сценарій відеоролика на притчу «**Цвяхи в паркані**» і зняти його:

Вступ (може бути голос за кадром): Виховання особистості важке і складне завдання, його ефективність залежить від багатьох факторів, але ведучу роль відіграють методи виховання та вихователь, який уміє їх творчо застосовувати.

Хід дії: Жив-був юнак з поганим характером. Батько дав йому повний мішок цвяхів і сказав:

- Забивай один цвях у паркан кожен раз, коли втратиш терпіння або посваришся з ким-небудь.

У перший день син забив у паркан 37 цвяхів.

До кінця тижня кількість забитих цвяхів зменшувалася, оскільки юнак робив зусилля і стримував свої гнівні імпульси.

Він зрозумів, що простіше контролювати себе, ніж забивати цвяхи.

Нарешті, настав той день, коли юнак не забив у паркан жодного цвяха.

Тоді він прийшов до батька і повідомив йому цю новину.

Батько сказав юнаку: «А тепер виймай по одному цвяху з паркану, кожен раз, коли не втратиш терпіння і стримаєш свій гнів».

Нарешті, настав той день, коли юнак зміг сказати батькові, що вийняв всі цвяхи.

Батько привів сина до паркану:

- Сину, ти прекрасно впорався з моїм завданням, але подивись, скільки дірок залишилось у паркані! Він ніколи вже не буде таким, як раніше. Коли ти з кимось сваришся і говориш йому що-небудь зле, ти залишаєш йому рани як ті, що у паркані. Ти можеш встромити в людину ніж і потім, вибачившись, витягти його, але назавжди залишиться рана. І буде не важливо, наскільки щиро ти попросиш пробачення. Рана залишиться. Рана, завдана словами, заподіює ту ж біль, що й фізична.

«А що ж мені робити з отворами в паркані, які залишилися після цвяхів?», - запитав син. Батько відповів: "А от з ними тобі доведеться жити все життя".

Висновок: Життя не чернетка. Зробленого не викреслиш. Працюйте над собою. Робіть гідні вчинки. І світ стане трішки кращим, трішки кращим...

ІНДЗ оцінюється у 10 балів:

1. Якість оформлення ІНДЗ - 1 бал
2. Логічність і послідовність викладення матеріалу - 1 бал
3. Повнота розкриття теми - 1-2 бали
4. Самостійний і творчий підхід до аналізу досліджуваної проблеми -1-2 бали
5. Грамотність тексту - 1 бал
6. Посилання на першоджерела - 1 бал
7. Ґрунтовний висновок - 1 бал
8. Своєчасність здачі ІНДЗ - 1 бал

Методи навчання: традиційні: лекції різних типів, розповідь, бесіда, диспут, вправи тощо; інноваційні: інтерактивні лекції, проблемні лекції, розв'язування педагогічних ситуацій, робота в малих групах, ділові ігри, робота в інтернет просторі.

Методи оцінювання результатів навчання: поточне тестування за кожен модуль і підсумковий тест, оцінювання активності під час семінарських занять, оцінки за ІНДЗ, ведення термінологічного словничка, складання кросвордів.

Загальні критерії оцінювання:

1. Наявність розгорнутої відповіді на теоретичні питання семінарського та лабораторного заняття.
2. Висунення проблеми, поєднання теоретичного матеріалу з його практичним використанням у майбутній професійній діяльності.
3. Активна участь в обговоренні теоретичних питань на занятті.
4. Виступ з доповіддю.
5. Змістовність виступу, аргументованість.
6. Культура мовлення (дикція, виділення головного, чіткість, послідовність, чистота мови тощо).
7. Вміння вільно триматися перед аудиторією.
8. Належне оформлення виконання практичних завдань на семінарському та лабораторному занятті. Звіт за їх виконання.

Критерії оцінювання семінарських занять:

1 бал – студент бере участь в обговоренні питань семінару, але немає розгорнутої відповіді на питання семінарського заняття, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення теми, не дотримується чистоти мовлення.

2 бали – студент бере активну участь в обговоренні питань семінару, має елементарні, фрагментарні уявлення про об'єкт вивчення теми, працює в команді, але повної розгорнутої відповіді на всі питання семінару немає, не дотримується чистоти мовлення.

3 бали – студент бере активну участь в обговоренні питань семінару, виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу, працює в команді, але немає розгорнутої відповіді на всі питання семінару, не виявляє чіткості у формулюванні, не дотримується чистоти мовлення.

4 бали – студент правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, бере активну участь в обговоренні питань семінару, вміє працювати в команді, дотримується послідовності у викладенні матеріалу. Разом з тим, у відповіді допускає неточності, окремі відповіді на питання семінару відсутні, відчуває скованість перед аудиторією, читає з конспекту та допускає порушення правил ділового мовлення.

5 балів – студент добре володіє вивченим матеріалом у межах програми, застосовує знання під час вирішення практичних завдань, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією, має розгорнуті відповіді на всі питання семінару, бере активну участь у командній роботі, в обговоренні питань семінару та виступає з доповіддю, але відчуває скованість перед аудиторією, під час доповіді користується конспектом.

6 балів – студент має розгорнуті відповіді на всі питання семінару; володіє гнучкими знаннями не лише в межах вимог навчальної програми, але й використовує додаткові матеріали, аргументовано застосовуючи їх у різних ситуаціях; уміє знаходити інформацію та аналізувати її; ставити і розв'язувати проблеми, у командній роботі займає лідерські позиції; виступаючи з доповіддю на семінарі, вміло організовує дискусію між учасниками семінару; вільно тримається перед аудиторією; дотримується чистоти мовлення.

Критерії оцінювання лабораторних занять:

1 бал – студент погано володіє теоретичним матеріалом, не може дати чіткі, змістовні відповіді на питання, план лабораторного заняття відсутній, практичні завдання не виконані. У командній роботі займає пасивну позицію. Звіт за виконання лабораторної роботи не оформлений.

2 бали – студент володіє теоретичним матеріалом на елементарному рівні, працює в команді, але при відповіді на теоретичні питання допускає

помилки, не дотримується чистоти мовлення, практичні завдання виконані частково. Звіт не оформлений.

3 бали – студент виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу; бере активну участь в обговоренні теоретичних питань лабораторного заняття, працює в команді, але завдання практичного характеру мають репродуктивний характер, творчість та ініціатива відсутні, звіт оформлений недбало та зданий невчасно.

4 бали – студент правильно дає відповідь на питання теоретичного характеру, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, бере активну участь в командній роботі, але практичні завдання не містять елементів творчості, виконані по шаблону. Звіт зданий вчасно, але оформлений поверхово, не містить глибоких висновків.

5 балів – студент правильно дає відповідь на питання теоретичного характеру, практичні завдання виконує вчасно; бере активну участь у командній роботі. Виконані практичні завдання містять елементи творчості, але в окремих випадках спостерігається шаблонний підхід. Звіт зданий вчасно, оформлений належним чином.

6 балів – студент має глибокі теоретичні знання з теми, вміє поєднувати теоретичний матеріал з його практичним використанням у майбутній професійній діяльності, у командній роботі займає лідерські позиції; виконання практичних завдань характеризується творчістю, нестандартними підходами до розв’язання педагогічних ситуацій. Висновки по лабораторній роботі глибокі та змістовні. Звіт зданий вчасно.

Примітка Кожне заняття включає виконання тестових завдань*

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	ІНДЗ	ПК	Сума
15	25	25	15	10	10	100

Шкала оцінювання:

90 – 100 % – *відмінно (A)*;

75 - 89 % – *добре (BC)*;

60 – 74 % – *задовільно (DE)*;

35 – 59 % – *незадовільно* з можливістю повторного складання (*FX*);

1 – 34 % – *незадовільно* з обов’язковим повторним курсом (*F*).

Методичне забезпечення: мультимедійні засоби (електронні підручники, словники, енциклопедії, відео-, та аудіо матеріали; ресурси Інтернету). Ефективно використовується інформаційно-освітнє середовище для підтримки очної та заочної (дистанційної) форм навчання, розміщеного на платформі дистанційного навчання «Moodle», яка є засобом отримання

студентами необхідної інформації, активізації, комунікації (зокрема, у ситуації викладач – студент), перевірки знань, умінь та навичок.

Рекомендована література (основна)

1. Анєнкова І. П., Байдан М. А., Горчакова О. А., Руссол В. М. Педагогіка. Навчальний посібник / І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол : Львів : “Новий Світ2000”, 2020. 567 с.
2. Барбашова І. Основи педагогіки : навчальний посібник. 3-тє видання, оновлене та виправлене. Мелітополь : Видавничий будинок міської друкарні, 2022. 130 с.
3. Загальна педагогіка. Лекції : навч.-метод. посібник для здобув. вищ. освіти першого (бакалаврського) рівня та освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра / уклад. : О. Бабакіна та ін.; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2022. 317 с.
4. Задорожна-Княгницька Л.В., Тимофєєва І.Б.: навчальний посібник (стереотипне видання). Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 192 с.
5. Нагачевська З.І. Педагогіка : навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (спеціалізація історія). Івано-Франківськ: НАІР, 2020. 144 с.
6. Сікорський П. І. Нова педагогіка. Підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 540 с.

Допоміжна література

1. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навчальний посібник. Вид. 3-тє, доопрац. і доп. Київ.: Знання, 2008. 566 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : Навчальний посібник. 2-е вид. перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 615 с.
3. Галузяк В. М. Педагогіка: Навчальний посібник /В .М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. Вінниця.: ДТ «Державна картографічна фабрика», 2006. 400 с.
4. Галус О. М., Шапошнікова Л. М. Порівняльна педагогіка. Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. 215 с.
5. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів ВНЗ. К.: Освіта України, 2006. 528 с.

6. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : Навчальний посібник. К., Знання, 2006. 311 с.
7. Кузьмінський А.І. Педагогіка: Підручник /А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко К., Знання, 2007. 447 с.
8. Левківський М. В. Історія педагогіки: Навчальний посібник. 3-є вид., переробл. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2008. 188 с.
9. Омеляненко В. Л. Педагогіка: завдання і ситуації : Практикум : вид. 2-е, випр. К.: Знання – Прес, 2006. 423 с.
10. Омеляненко В. Л. Педагогіка : тестові завдання : навчальний посібник. К.: Знання, 2008. 391 с.
11. Омеляненко В.Л. Педагогічна мудрість віків. : навчальний посібник. К.: Знання, 2009. 411 с.
12. Супрун М. О. Педагогіка: Підручник для духовних і світських закладів освіти. К.: КДА, 2018. 400 с.
13. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : Навчальний посібник. вид. 3-е, переробл.і доп. Тернопіль: Богдан, 2007. 168 с.

Інтернет-ресурси

1. Абетка для директора. НУІШ. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/posibniki/abetka%20dlya%20directora.pdf> (дата звернення 1.09.2024).
2. Закон України «Про загальну середню освіту». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/651-14> (дата звернення 1.09.2024).
3. Закон України «Про освіту» URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення 1.09.2024).
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d5/279/7ca/5d52797ca746c359374718.pdf> (дата звернення 1.09.2024).
5. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf> (дата звернення 1.09.2024).
6. Навчальні програми. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html> (дата звернення 1.09.2024).
7. Освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi> (дата звернення 1.09.2024).
8. Основи дидактики - Чайка В.М. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/340-osnovi-didaktiki-chayka-vm.html> (дата звернення 1.09.2024).

9. Педагогіка - Зайченко І.В. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/344-pedagogka-zaychenko-B.html> (дата звернення 1.09.2024).
10. Педагогіка - Максимюк С.П. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/344-pedagogka-zaychenko-B.html> (дата звернення 1.09.2024).
11. Педагогіка - Мойсеюк Н.Є. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/347-pedagogka-moyseyuk-n.html> (дата звернення 1.09.2024).
12. Педагогіка - Фіцула М.М. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/349-pedagogka-ftsula-mm.html> (дата звернення 1.09.2024).
13. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. URL: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/> (дата звернення 1.09.2024).
14. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти / URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п> (дата звернення 1.09.2024).
15. Про затвердження Положення про атестацію педагогічних працівників. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text> (дата звернення 1.09.2024).
16. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників. / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 1.09.2024).
17. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення 1.09.2024).
18. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 1.09.2024)